

З історії Голубнівської школи

Про роботу школи того часу, про мову викладання у школі свідчать такі спогади : "Дітей вчили, поєднуючи класи : перший з третім, другий з четвертим. Школярів було не багато. В першому класі вчили дітей по-українськи, а з другого все на польській мові. Така система навчання називалася "утраквістична школа", що з латинської означало пристосувальницька школа , тобто пристосована до певних обставин"(Спогади Ю.П.Лащука).

Як можна було сподіватися, шкільництво являло собою надзвичайно делікатне й важливе питання в українсько - польській конфронтації. Окрім забезпечення дітей освітою , українці бажали, щоб школи підносили національну свідомість і культуру корінного населення. Зі свого боку поляки сподівалися, що система шкільництва виховуватиме з неполяків відданих громадян Польської держави. Поляки розвивали освіту на початковому рівні, особливо в таких відсталих краях, як Волинь, Полісся та Холмщина. До початку 30-х років неписьменність у населених українцями регіонах Польської держави впала до 28% (хоча на Волині вона була значно вищою). Проте водночас засновані при австрійській владі україномовні школи під приводом перетворення на двомовні систематично ліквідовувалися. На Волині протягом 1912 - 1937 років кількість українських шкіл скоротилося з 440 до восьми (Дорошенко Д. Нарис історії України. Варшава)

Отже, на диво, довго поляки «панькалися» з українською мовою та українськими дітьми. Також відомо, що встановивши свою владу у березні 1921 року, вже 21 травня 1921 року воєвода Волинський Ян Кжаловський своїм наказом заборонив вживати українську мову в установах. Винні в порушенні цього, підлягали штрафу в сумі 30 тисяч польських марок, або ув'язнення до 6 місяців (Матеріали Березнівського краєзнавчого музею).

Однак, "утраквістична школа" проіснувала недовго. Вже з вересня 1929 року, навчання в школі нашого села, починалося з першого класу польською мовою, а з другого класу вводилося дві години на тиждень "російської мови". Це був урок читання і урок граматики для українських дітей. Але слово "український " поляки не вживали.

Нова школа, на території села, будувалася швидко, хоча без техніки, все робилося вручну. На 1 вересня 1929 року вона могла прийняти учнів. Але поляки приурочили

відкриття школи своєму Дню незалежності - 11 листопада.

Згадує тодішня учениця, а тепер вчитель - пенсіонер з Кам'янки-Бузької Павла Афанасійовича Корнецька - Ковальчук : "11 листопада 1929 року в присутності священників (православного, католицького і лютеранського),

У 1993 році в Голубненській загальноосвітній школі I-III ступенів Рівненської області Березнівського району створене наукове товариство учнів „Наукова зміна“ до якого входять учні 5-11 класів.

Члени наукового товариства поставили собі за мету пошукову та дослідницьку роботу по вивченню стародавнього городища ,яке знаходиться на території села Голубне ; розпочали археологічні дослідження та ведуть розкопки вивчення території України , культури українського народу , взаємини людини з навколишнім середовищем через господарство побут, національні промисли і продовження розпочатою роботи по створенні, музею села ; збір різних речей господарського та повсякденного вжитку ; фотографій, заміток про село .

Чає , відколи існує ледве , умовно ділиться на два періоди: писемний та дописемний. Звичайно, краще вивчати ті події та явища , які є писемними згадками, але ж набагато більшу частину свого існування людство пережило саме в дописемний період. Однак залишило про себе "сліди", які при уважному вивченні можуть багато розповісти цікавого.

Члени наукового товариства Голубнівської загальноосвітньої школи I-III ступенів зібрали багато матеріалів про історію розвитку освіти на території села.

Із прочитаного та почутого юними науковцями школи було встановлено такий факт, що російський царизм не був зацікавлений в розвитку освіти в другій половині XIX століття, а також і культури в цілому, в

національних окраїнах нашої держави. Але падіння кріпосного права і розвиток капіталістичних відносин, потреба в грамотних працівниках змусила його змінити політику в галузі освіти. Вже в 60-х роках XIX століття починають відкриватися школи в містах, а потім і в селах.

В нашому селі Голубне в 1885 році відкрилася церковно — парафіяльна школа. Розміщувалася вона в окремому будинку в центрі села. Будинок ділився на дві половини : в більшій вчилися учні, а в меншій мешкав вчитель, (обласні архівні матеріали).

Навчання велося церковно - слов'янською мовою. Вчив дітей дяк місцевої церкви Писаний (ім'я та по-батькові дяка встановити поки ще не вдалося). Школа йменувалася - однокласною, де учні поділялися на три групи : молодша, середня і старша.

Вже першою перед світовою війною, у сусідньому селі Білка, працювала двокласна церковно - парафіяльна школа і кращі учні з Голубного вчилися в ній. На той час початок і закінчення навчання визначалися сільськогосподарськими роботами. В роки війни і руйнації школа працювала з перервами.

Якщо у XVIII ст. рівень загальної освіти українців був предметом їхньої гордості, особливо на Лівобережжі, то в XIX ст. він став просто жахливим. Про масштаби цієї катастрофічної деградації свідчить такий факт : якщо в 1768 р. у трьох найбільших волостях Чернігівської губернії одна початкова школа припадала на кожний 746 жителів, то у 1978 році — вже на 6750 жителів. До занепаду освіти насамперед освіти насамперед спричинилося впровадженням кріпосного права та переконаність уряду та дворян у тому, що освіта кріпакам не потрібна (Дорошенко Д. Нарис історії України. Варшава. 1938 р.)-

Таким чином, ті ж початкові школи, що діяли у XIX столітті, були переважно церковно - парафіяльними, і їхнє існування залежало від внесків зuboжілого селянства.

Становище дещо поліпшилося після скасування кріпосного права у 1861 році і особливо у 1870 -х роках, коли відповідальність за розвиток загальної освіти взяли на себе земства. Земські шкільні комітети, що нерідко склалися з людей прогресивних поглядів і покривали 85 % шкільного бюджету, сприяли спорудженню нових шкіл, удосконаленню методики

викладання і замість зубріння релігійних текстів упроваджували такі дисципліни, як математика, історія, географія (Охримович Ю. Розвиток української національно-політичної думки. Львів, 1922.).

Підвищувався також рівень вчителів, багато з яких були ідеалістично настроєними університетськими випускниками. Проте й надалі тут лишалися серйозні проблеми. Оскільки навчання було необов'язковим, близько двох третин селян замість школи посилали своїх дітей працювати в поле. Незважаючи на заклики земств та викладачів уряд відмовився дозволити навчання в початкових школах українською мовою, виразно дискримінуючи тим самим українських учнів. Нарешті, на Правобережжі, де земства з'явилися аж у 1911 році, покращення в освіті були мінімальними, а культурний рівень цього краю - найнижчим у всій Європейській частині Росії. Звісно, рівень письменності на Україні був неоднаковий : якщо серед сільського населення лише близько 20 % вміли читати та писати, що в містах ця цифра сягала десь до 96 (Субтельний О. Україна. Історія. К., "Либідь")

Отже, зробивши висновок можна сказати те, що в зв'язку з вищезгаданими подіями і на території нашого села з'явилася церковно -парафіяльна школа.

За панської Польщі в селі почала працювати "чотириклясна загальна школа". Навчання велося в тому ж приміщенні що і у 1885 році - церковно -парафіяльна, у дві зміни. Працював один вчитель на прізвище Черначук (ім'я не вдалося встановити). В 1927 році на зміну йому прибула вчителька із сім'єю Феодосія Степанівна Лащукова. Вона була дочкою православного священника із-за Сарн. Феодосія Степанівна Лащукова припала до душі селянам своєю добротою та ласкою. Саме вона розпочала будівництво нового приміщення школи (січень 1928 р.). В ньому школа існує по сьогоднішній день, її син, нині член Спілки художників України, доктор мистецтвознавства, професор Юрій Пилипович Лащук згадує : «І вдень, і в ночі прибували підводи з цеглою, каменем, балками, дошками. Мама підписувала квитанції і фури верталися назад...» Роботами керував якийсь прораб, який рік жив у селі (його Ф.С. Латукова найняла для проектування школи.).

Відбулося висвячення і відкриття нової школи. Після урочистостей учні дали концерт. Я декламувала вірш українською мовою та виконувала інсценівку з учнями - польською. Тоді ж був відкритий і п'ятий клас, а школа найменувалася "семирічною" загальною школою. В ній викладалася німецька і латинська мови. Остання згодом була відмінена"(Спогади ПЛ.Корнецької-Ковальчук,

1995р.)

На цей час у школу села Голубне почали прибувати нові вчителі : Кирило Данилович Степанець, Ядвіга Ганнусавна Матля, Ядвіга Марушакувна. Очолює школу і надалі Ф.С.Лащукова. Згодом присилають на керівництво школою С.Дроздовського, а Ф.С.Лащукову переводять у польське село Степанську Гуту.

Обов'язковою була початкова освіта, але не всі діти шкільного віку навчалися. Дуже багато неписьменних людей було серед дорослого населення.

"До моїх батьків часто зверталися селяни написати "пісьмо" до рідних або "бумагу" в якусь установу - згадує Юрій Пилипович Лащук.

Отже, коли люди зверталися до вчителів за допомогою в написанні листів, то видно, що люди були неграмотними.

В Костопільському повіті на 1928 рік було 117064 дорослих жителів, а читати і писати вміло 47617 чоловік. Зовсім неграмотними було 59333 чоловік, або 54 %• На території Березнівської гмини в 1933 році було 33 школи, з них тільки 17 розміщувалися у власних будинках. На 1929 рік в Костопільському повіті було 3 школи, тоді як українці становили 70,1 % всього населення воєводства (Архівні матеріали Березнівського краєзнавчого музею).

Отже, саме такі факти доводять нам і історичні дані по всій країні. У країні (нашій державі), де значна частина населення не вміла читати і писати, успішний економічний розвиток, створення потужної промисловості, піднесення інших галузей господарств були неможливі без ліквідації неписьменності. У 1930 році в Україні на курсах у гуртках і школах лікнепу навчалось 1,6 млн. дорослого населення. У 1938 році їх чисельність зросла до 2,2 млн. чоловік.

Напередодні Другої світової війни масова неписьменність на території УРСР була, в основному, подолана. Перепис населення, проведений в січні 1939 року, засвідчив, що лише 13 % дорослих людей залишаються неписьменними (Турченко Ф.Г. Новітня Історія України. 4-І (К., Генеза, 1994, С.224-245)'

Але переоцінювати всі вище згадані дані не варто. Критерії грамотності на ті часи були занижені, і навіть дуже. Прагнути продемонструвати "переваги"

соціалізму в УРСР, свою особисту роль, керівники органів народної освіти в багатьох районах до письменних відносити тих, хто лише навчився розписуватися та освоїв елементарну лічбу.

На території УРСР створювалася велика мережа шкіл. Прийнято було у 1930 році постанову "Про загальне обов'язкове навчання", визрівали передумови для переходу до переходу до загальної середньої освіти в містах та семирічні у сільській місцевості, про що не можна було сказати про територію західної України, що була до 1939 року під Польщею. Склад учнів 5-7 класів, у нашому селі, був різнонаціональний. Тут вчилися українці, німці, чехи і діти сільських євреїв. Вони належали до різного визнання релігій. Але не дивлячись на це, стосунки між учнями були доброзичливі.

В школі вивчався Закон Божий : до католиків та греко-католиків приїздили ксьонзи, а до православних - приходив священник місцевої церкви.

І вересня 1939 року навчання не почалося. Вчителі сказали, що навчання не буде, тому що почалася війна. І в школу діти повернулися вже після 17 вересня 1939 року.

З приходом Радянської влади відбулися зміни в складі вчителів : одні виїхали, інші були переведені в інші села. На прохання селян повертається в село Ф.Слащук і знову стає директором школи в селі. Завучем - К.Д. Степанець.

В цей час відкриваються два підготовчі класи. Збільшується потреба у вчителях. Весною 1940 року на вчительську роботу приходять колишні учні школи - Павла Афанасівна Ковальчук та Ганна Михайлівна Ковальчук. Ці дівчата були кращими ученицями недавно створеного восьмого класу. Згодом з них стали чудові вчителі, яких дуже любили учні та жителі села. Вони були подругами, але-доля їх склалася по-різному. Ганна Михайлівна загинула в 1944 році. Працювала вона завідуючою школою в селі Яблунне (воно межує з нашим селом). А Павла Афанасівна Ковальчук пережила важкі часи, закінчила Львівський державний університет, працювала в школах Львівщини і тепер на пенсії, проживає із сім'єю в м.Кам'янка-Бузька.

В окупаційний період освіта була в занепаді. Вчилися учні по два -чотири місяці в рік аж до січня 1944 року.

Першого вересня 1939 року на польській землі спалахнула Друга світова війна. Через неповних два роки вона докотилася до України і в липні 1941 року вся

територія Рівненщини була окупована фашистами. З приходом німців у містах і селах краю створювалися окупаційні органи влади із своїми законами і порядками.

З наближенням осені перед батьками постало питання - підуть діти в школу при новій владі чи ні? Це турбувало і березнівську (райцентрівську) інтелігенцію, якій вдалося добитися у німецької адміністрації дозволу на відкриття гімназії.

Для навчання була виділена так звана "Красна школа" (вона була з червоної цегли) - це була колишня польська семирічна школа (нині Березнівська загальноосвітня гімназія). Директором був обраний священник Сілецької церкви Микола Бухович.

Вчителі були місцеві: українці і поляки, з колишніх української та польської семирічок Березного. В гімназії викладали релігію, українську, німецьку, латинську мови, арифметику, алгебру, геометрію, тригонометрію, природознавство, географію, історію, астрономію, філософську пропедевтику, малювання, рухавку (фізичну культуру), співи. Навчалися у новому навчальному закладі діти з Березного та навколишніх сіл (найкращі учні з нашого села теж навчалися в цій гімназії). Навчання велося по радянських довоєнних підручниках, рідше користувалися польськими підручниками та книгами. Історію читали за матеріалами, які брали із книг бібліотеки Миколи Буховича (вона пізніше була спалена фашистами). Навчання в гімназії було безкоштовне. Вчителям за роботу зі сторони німців оплати не було. Уроки велися українською мовою. (Архівні матеріали Березнівського краєзнавчого музею)

4 грудня 1941 року газета "Волинь", яка друкувалася в місті Рівному, повідомляла, що в зв'язку з розпорядженням Генерального комісара Еріха Коха про припинення навчання в школі, всі школи, крім фахових, припинили свою діяльність.

Генерал-комісар Еріх Кох заявив: "Ми були б мерзотниками, якщо б що-небудь робили для української освіти, для підвищення рівня інтелігенції".

6 грудня 1941 року всім учням гімназії були видані свідоцтва про навчання в гімназії протягом трьох місяців, а саме навчання припинили. В приміщенні самої гімназії розмістився німецький гарнізон. Неподалік на розвилці доріг був зведений дерев'яний бункер, викопані траншеї.

Але гімназії не закрили, її перевели в інший кінець містечка, в із приміщення, в якому при місцевому костьолі жили до 1939 року черниці. Учні попарно, хто з ким сидів, перенесли туди парти, де було 5 кімнат, і в дві зміни продовжували вчитися. Директор та вчителі залишилися ті самі. 30 червня 1940 року всі учні одержали свідоцтва про закінчення навчального року, які були нового зразка., віддруковані німецькою та українською мовами в державній друкарні міста Костополя накладом 15000 примірників. Нові свідоцтва мали шапку "ГЕБІГСКОМІСАР в КОСТОПОЛІ - ВІДДІЛ ОСВІТИ", а під нею ручкою було написано «УКРАЇНСЬКА ГІМНАЗІЯ В БЕРЕЗНОМУ». Нижче записано дата і місце народження учня, віросповідання, перелік предметів. Завірене печаткою районної управи з тризубом. (Архівні матеріали Березнівського краєзнавчого музею). І все ж в 1942 році гімназія була закрита, а на її базі з вересня відкрита.

І все ж в 1941 році гімназія була закрита, а на її базі з вересня відкрита загальна семирічна і фахова садово-городня школа з трирічним строком навчання, в якій навчалися учні 5 - 6 класів. Навчання велося у дві зміни. Приїжджі учні жили в родичів і в найманих квартирах. Писали учні чорнилом, яке виготовляли із стержнів хімічних олівців, соку червоних буряків і бузини. Навчання в школі було добровільне і безкоштовне. Для викладачів батьки учнів давали харчі, корми для худоби, палива. (Обласні архівні матеріали).

Весною 1943 року приміщення школи в селі Голубне німці спалили і навчання як таке не відновлювалося. Краці учні і надалі їздили в Березне на навчання.

8 січня 1944 року наше село Голубне було звільнене від німців. Згодом почала працювати початкова школа. Навчання проходило в селянських хатах. Вчили учнів місцеві вчителі : Євдокія Афанасіївна Ковальчук, Галина Іванівна Данильчук, Єва Аврамівна Данильчук. В 1947 році прибувають в село нові вчителі з Охтирського педучилища Сумської області: А.О.Пасічна, А.П.Обозна, Г.П.Литвиненко. Очолює школу на той час Г.Т.Чепінога.(Обласні архівні матеріали).

З 1 вересня 1949 року школа стає семирічною (прогресивок). Згідно наказу райвно, школа була передана під керування Олександрю Григоровичу Борисенку, який до цього працював інспектором Березнівського райвно. В 1951 році його змінює С.Ф.Зінчук.

В 1951 - 1952 роках проходить відбудова спаленого приміщення школи. І з 1 вересня 1952 року вона запрацювала, а через два роки стала середньою. Перший

випуск учнів відбувся в 1957 році при директору В.Г.Кузьменко. В 1960 році школа стає восьмирічною, очолює її К.С.Бондар. А з 1966 року і до наших днів вона знову середня. Крім Голубненських дітей у старших класах вчилися учні Замостищанської та Білківської восьмирічок.

Значна частина молоді продовжила навчання в технікумах та вузах. Вищу освіту здобули 1279 випускників нашої школи, середню спеціальну -2587.

Наш випускник Юрій Лащук, як уже згадувалось, став доктором мистецтвознавства, професором, членом Спілки художників України. Микола Іванович Грущинський - кандидат історичних наук, доцент, Ігор Іванович Грущинський- кандидат юридичних наук, доцент (як і його брат) Львівського державного університету, Дмитро Іванович Григорчук -кандидат хімічних наук, доцент одного з Київських інститутів. 128 випускників школи стали вчителями та вихователями, 45 - бухгалтерами, 19 - продавцями, 37 - кулінарами, 28 - агрономами, ні - зоотехніками, 44 -лікарями та середніми медпрацівниками, Із - офіцерами, 4 -священниками, 8 - аптекарями, 67 - водіями, 240 - трактористами. Серед учнів є фотографи, меліоратори, авіаінженери, кіномеханіки, будівельники, енергетики, пекарі, кондитери, токарі, геологи, працівники ферм та інші.

При денній школі працювала в попередні роки — заочна середня. Уже понад 16 років як заочну школі/ ліквідували у нашому селі тому, що вона загальна середня школа і всі інші люди, які не мали середньої освіти ліквідували її навчаючись у заочній школі.

На закінчення хочу згадати вчителів - ветеранів, які віддали нам, дітям, кращі роки свого життя і зараз перебувають на заслуженому відпочинку. По 40 років у школі пропрацювали : О.П. Кучер, ФЛ..Кучер, М.М.Борейчук, О.Т.Гаврилук, Н.В.Ковальчук. 30 років віддав школі К.С. Бондар,

Низький уклін їм і щира подяка від колишніх учнів і всіх односельчан. А працюючи вчителям школи в тому числі і молодими, хочеться побажати невичерпних сил та енергії у вихованні і навчанні молодого покоління на користь нашої молодогої держави.

Вчителі школи у 1954-1955 рр. (В першому ряду другий зправа Кучер Ф.А., у нижньому ряду – друга зправа – Кучер О.П., третя зправа – Немеришина Л.Д.)

